

Wójcik, Zbigniew

Edmund Romer o Eugeniuszu Romerze

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 23/3-4, 809-810

1978

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Forma, w jakiej przedstawiony został Staszic (myśliciel z porzuconą książką) oraz doskonale proporcje figury wskazują, że jest to dzieło wybitnego rzeźbiarza. Z tych względów domyślamy się, że rzeźba mogła wyjść spod dłuta Wiktora Łodzi-Brodzkiego, bądź jego uczniów. Do takiego sądu skłania porównanie posągu Staszica z rzeźbionym w marmurze przez Brodzkiego pomnikiem Mikołaja Kopernika¹. Są to dzieła bardzo podobne koncepcyjnie (m. in. porzucone księgi, zamyslenie postaci) i jednakowo precyzyjne niektóre detale rzeźby (np. stopy, fragmenty szat, układ rąk). Gdyby w rzeczywistości rzeźba Staszica pochodziła z kręgu Brodzkiego, wówczas należałoby ją datować na drugą połowę XIX w. Miejscem jej wykonania mogła być Warszawa, w której artysta bywał wielokrotnie. Rzeźbę zapewne wykonano na zlecenie osoby prywatnej, co tłumaczyłoby brak o niej wiadomości w dotychczas opublikowanych biografjach Staszica.

Tadeusz Bieńkowski, Zbigniew Wójcik
(Warszawa)

WYSTAWA DARÓW DLA BIBLIOTEKI NARODOWEJ

W dniach od 13 do 24 IV 1978 r. zorganizowano w Warszawie pokaz pt. *Dary dla Biblioteki Narodowej (wybór z lat 1976—1977)*. Stanowił on ekspozycję w ramach obchodów 50-lecia tej instytucji. W salach wystawowych Pałacu Rzeczypospolitej pokazano skromną część eksponatów, które wpłynęły do zbiorów w dwóch ostatnich latach.

Na wystawie znalazło się szereg druków interesujących od lat historyków nauki i techniki. Przede wszystkim wspomnieć należy o pozyskaniu przez Bibliotekę Narodową klocka zawierającego m. in. Walentego Roździeńskiego *Officina ferraria*, publikację wydaną w Krakowie w 1612 r. Kłoczek ten, jak wiadomo, odnaleziony został w okresie międzywojennym w Bibliotece Kapitulnej w Gnieźnie. Pracował na nim później Roman Pollak, który w 1962 r. — wspólnie z Mieczysławem Radwanem i Stanisławem Rospondem wydał w całości *Officina ferraria* z komentarzem literackim, językoznawczym i technicznym. Ukazały się zresztą inne wersje tego dzieła, a m.in. polska (w 1948 r.) i angielska (w 1976 r.).

Oryginał pracy Roździeńskiego po 1962 r. zaginął. Niewątpliwie miał go przed tym prof. Kornel Wesołowski, ale po jego śmierci zainteresowanym nie udało się natrafić na ślad klocka. Jak się okazuje, znajdował się on u rodziny, która ofiarowała go ostatnio Bibliotece Narodowej.

Być może u nowego właściciela ten doskonale zachowany starodruk będzie lepiej strzeżony.

Na pokazie Biblioteki Narodowej eksponatami o szczególnej wartości były zaletki kartograficzne. Pokazano m. in. mapę morską środkowego Bałtyku Piotra Coosa z 1696 r., mapę Prus Wschodnich i Zachodnich Jana Fryderyka Enderscha z 1758 r., a także mapę geologiczną Wołynia G. Ossowskiego z 1880 r. (ta ostatnia była darem dr A. Czarnieckiego z Krakowa).

Zbigniew Wójcik
(Warszawa)

EDMUND ROMER O EUGENIUSZ ROMERZE

W latach 1960—1964 opublikowano 4 tomy *Wyboru prac* Eugeniusza Romera. Uczniowie wybitnego geografa zaopatrzyli tomy te w komentarze omawiające

¹ Fotografję rzeźby postaci Mikołaja Kopernika zamieścił J. Roszkowski w artykule pt. *Katalog zbiorów Kopernika w Muzeum Narodowym w Rapperswyllu* („Kosmos” R. 24:1900 s. 528-557).

główne kierunki działalności twórcy lwowskiej szkoły geograficznej. Rzecz zrozumiała, że nie zastępują one monografii o Romerze, której dotychczas nie napisano. Przykładem tego, jak wiele można jeszcze zebrać ciekawego materiału, był wygłoszony 27 IX 1978 r. w Stołecznym Oddziale PAX odczyt Edmunda Romera pt. *Historia powstania „Geograficzno-statystycznego atlasu Polski” Eugeniusza Romera (wspomnienia syna)*.

Referent przedstawił barwny, a jednocześnie bardzo precyzyjny obraz życia Romerów podczas I Wojny Światowej, ich wędrówkę na Morawy, a później do Wiednia. Wreszcie intensywne prace w 1915 r. nad *Geograficzno-statystycznym atlasem Polski* wydanym w roku następnym w Wiedniu. W atlasie tym na podstawie szczegółowej analizy zagadnień narodowościowych, wyznaczonej, demograficznych itp. autor wyznaczył obszary, których włączenie do granic przyszłej Polski miało istotne znaczenie. Atlas spotkał się z życzliwym przyjęciem (m. in. w Austrii) i bardzo krytyczną oceną szowinistów niemieckich (zwłaszcza Albrechta Pencka, byłego nauczyciela Romera).

Wspomniany atlas był dokumentem o podstawowym znaczeniu podczas konferencji pokojowej w Paryżu.

Przedstawiony przez prof. Edmunda Romera obraz powstawania atlasu został odtworzony z zapisu pamięciowego jedenastoletniego chłopca. Zapis ten został wzbogacony — rzecz zrozumiała — danymi o przyjęciu dzieła w różnych krajach (za rozpowszechnianie treści atlasu w krajach neutralnych władze Prus usiłowały aresztować Romera). Obraz ten zasługuje na utrwalenie drukiem, choćby z tych względów, że wskazuje, jakimi drogami uczeni prowadzili walkę o odzyskanie niepodległości przez Polskę w 1918 r.

Zbigniew Wójcik
(Warszawa)

Z ZAGRANICY

PROGRAM LINNEUSZOWSKICH UROCZYŚĆ JUBILEUSZOWYCH W UPPSALI W 1978 ROKU

Uroczystości rozpoczęły się już 10 stycznia (dokładnie w dwóchsetną rocznicę śmierci) nabożeństwem żałobnym w katedrze w Uppsali. Tegoż dnia odbył się koncert, na którym wykonano *Flos Campi* i *Ett Svenskt Rekviem*.

Symposium na temat *Studia nad Linneuszem w dobie obecnej* odbędzie się w dniach 26—28 maja. Organizatorami są: Szwedzkie Towarzystwo Linneuszowskie, Uniwersytet Uppsalski i Królewska Szwedzka Akademia Nauk. Otwarcie nastąpi w Uppsali pod przewodnictwem prof. C. J. Clemedsona. Referaty wygłoszą: prof. K. G. Hildebrand (*Tło ekonomiczne Szwecji w czasach Linneusza*), dr G. Lawrence (*Linneusz i komputer*), prof. J. L. Larson (*Linneuszowska historia naturalna w Niemczech w latach 1770—1790*), dr C. O. Sydew (*Linneusz i J. G. Gmelin*), dr A. Wheeler (*Linneuszowska kolekcja ryb*), dr B. Strandell i dr P. Sourander (*Aspekty lekarskie w dziełach Linneusza*). W drugim dniu zjazdu, w Sztokholmie, referaty przedstawiają: prof. H. Goerke (*Niemieccy uczniowie Linneusza*), dr M. G. Fitten (*Linneuszowska kolekcja owadów*), prof. J. H. Heller (*Znaczenie Linneuszowskich nomina trivialia*), prof. G. Erikson (*Sukces botaniczny Linneusza, jego organizacja i rozgłos*).

Zjazd zamknięty będzie w Hammarby, w letniej siedzibie Linneusza. Nastąpi wtedy wręczenie medalu linneuszowskiego zasłużonym, a dr W. Odelberg wygłosił referat pt. *Zarys historii Hammarby*. W ogrodzie w Hammarby stoi do dziś osob-